

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 4 Issue 4, p. 347-372, November 2012

Seyyit Fethi Efendi'nin Şam Defterdarlığı ve Muhallefatının Müsaderesi (1728-1746)

*The Damascus Chief Treasurer Seyyit Fethi Efendi and the Confiscation of His
Property (1728-1746)*

Dr. Tahir SEVİNÇ
Yalova Üniversitesi

Öz

Bu makale Osmanlı Devleti'nde üst düzey bir devlet memuru olan Şam Eyaleti Defterdarı Seyyid Fethi Efendi'nin saraydaki koruyucusu Harem Ağası Hacı Beşir sayesinde giriştiği yolsuzluk örneğini incelemektedir. 1728 yılında Şam Defterdarı olan Seyyid Fethi Efendi kısa zaman içinde Şam Eyaleti'ndeki yönetime tamamen hakim olarak Şam Eyaleti'ndeki bütün kurumlara kendi adamlarını yerleştirmiş ve gayri meşru bir servetin sahibi olmuştur. Fethi Efendi'nin koruyucusu Beşir Ağa'nın 1746 yılında ölümünden sonra, Şam Valisi Esat Paşa Fethi Efendi'yi idam ettirmiş, Fethi Efendi ve adamlarının her türlü mal ve eşyası da müsadere edilmişti. Bu makalede bu yolsuzluğun gelişiminin yanı sıra nihayetinde bu yolsuzluğa devlet eliyle nasıl son verildiği anlatılarak açıklama tablolarla da müsadere edilen herşeyin listesi verilmiştir. Öncelikle Osmanlı arşiv belgelerine dayanarak yazılan bu makale Osmanlı Devleti'nde müsadere uygulamasını ayrıntılı olarak ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Şam Eyaleti, Şam Hazinesi, Şam Defterdarı, Müsadere

Abstract

This article examines the corruption case of Seyyid Fethi Efendi, the chief treasurer of Damascus Province, abetted by Hacı Beşir, the head of Harem in the Ottoman palace. Seyyid Fethi Efendi became the chief treasurer of Damascus Province in 1728 and soon with the help of his trusted men in the key positions he dominated the province and accumulated an illegal fortune. Once his protector, Beşir Ağa, died in 1746, Damascus governor Esat Paşa not only got Fethi Efendi executed but also got his and his men's belongings confiscated. This article first narrates the unfolding of the corruption and explains how it was brought to an end using tables, lists and explanations of the confiscated items. Written primarily based on Ottoman archival documents, this article illustrates the detailed practice of confiscation in the Ottoman Empire.

Key Words: Ottoman Empire, Damascus Province, Damascus Treasury, Confiscation

Giriş

Mekke ve Medine şehirleri başta olmak üzere bütün mukaddes yerlerin idaresinin Osmanlı Devleti'ne geçmesinden sonra, Hac yolu üzerinde bulunan Şam şehri de İstanbul'dan

gelen surre-i hümayun ve hacı kabilelerinin en önemli uğrak yeri haline gelmişti¹. Şam Eyaleti, surre-i hümayun ve hacı kabilelerinin Mekke ve Medine'ye ulaştırılmasında Osmanlı Devlet yönetimi için önemli bir yere sahip olmuştur². Şam'dan itibaren surre-i hümayun ile beraber hacı adaylarının bütün ihtiyaçları Şam Eyaleti hazinesinden temin edilmiştir³. Gerekli parayı temin etme görevi de Şam Hazinesi Defterdarı'na verilmiştir. Seyyit Fethi Efendi uzun yıllar Şam Hazinesi Defterdarlığı görevini yürütmüş oldukça tecrübeli ve çalışkan bir idareci idi. 17 CA 1141/ 19 Aralık 1728 tarihinde bu başarısı göz önünde bulundurularak, hükümet tarafından Şam Defterdarlığı görevi kendisine kalıcı olarak verilmiştir⁴.

Seyyit Fethi Efendi'nin asıl vazifesi Şam Eyalet Hazinesi'ne ait masraf ve gelirlerinin muhasebesini tutmaktı. O, bu görevi yürütürken, hazinenin yıllık gelir ve giderlerini hesaplar, defterini ise merkeze sunardı⁵. Şam Eyaleti, Nablus, Gazze, Aclun ve Leccun gibi sancaklarla bu sancaklara tabi birçok nahiye, mezra ve köylerden oluşan oldukça geniş bir alana sahip idi. Bu eyalette bulunan mukataaların geliri de oldukça fazla idi⁶. Mukataalardan elde edilen gelirler Şam Hazinesi'ne aktarılmaktaydı. Surre-i hümayun ve hacı kabilelerinin bütün ihtiyaçları, Şam'dan Mekke'ye uzanan Hac yolunun güvenliği ve bu güvenliği sağlayan askerlerin maaş ve diğer ihtiyaçları Şam Hazinesi'nden giderilmekteydi⁷. Şam Eyaleti'ndeki kale muhafızlarının mevacipleri, zahire masrafları da bu eyalete ait hazineden karşılanmaktaydı. Bütün bu harcamalarla beraber Hazine-i âmireye gönderilen Şam

¹ R. Hartman, "Şam", *İA*, XI, Eskişehir 2001, s.306.

² Bruce Masters, "Ottoman Policies Toward Syria in the 17th and 18th Centuries", *The Syrian Land in The 18th and 19th Century (The Common and The specific in the Historical Experience*, Ed. Thomas Philip, Stuttgart 1992, s.16. Surre-i hümayun ve hacı kabilelerinin Şam'dan Mekke'ye ulaştırılması hususunda ayrıca bk. Abdul-Karim Rafeq, "Le mahmal en route pour La Mecque", *Damas (Miroir Brise D'un Orient Arabe)*, 65, Paris 1993, s.49-57.

³ 10-22 R 1157 tarihleri arasında Surre-i Şerifin Şam'dan Mekke'ye nakli için Şam Hazine Defterdarı Seyyid Fethi'nin temin ettiği altı adet deve için bk. BOA, *A.E I. Mahmut*, 14475, 16 CA 1158 (16 Haziran 1745).

⁴ "Hâlâ Şam Defterdarı olan Seyyid Fethi Efendi hidâmet-i lâzimesini rüviyet ve edâya mecdühü mesâî olub, vücûh ile müstühak-ı azîmet olmağın defter-dârlık-ı merkum mûmâ-ileyhe ibka ve mukarrer kılınmak" bk. BOA, *C. Maliye*, 10203, 17 CA 1141 (19 Aralık 1728).

⁵ Şam Hazinesi Defterdarı Seyyit Fethi Efendi tarafından 1 M 1149-29 Z 1149 (12 Mayıs 1936-30 Nisan 1937) tarihleri arasında bir yıllık olarak tutulan Şam Hazinesinin masraf ve gelir muhasebesi için bk. BOA, *D.BŞM.SMH.d*, 16994, s.2-9. Yine fethi Efendi'nin Şam Defterdarı olarak tuttuğu 1 M 1150-30 Z 1150 (30 Mayıs 1937-20 Nisan 1738) tarihleri arasında bir yıllık olarak tuttuğu hazine defteri için bk. BOA, *D.BŞM.SMH.d*, 16996, s.2-7.

⁶ Şimizu Yasuhisa, "Description of the Tax Farm Register of Damascus Province", *Tax Farm Register of Damascus Province in the Seventeenth Century (Archival an Historical Studies)*, Tokyo 2006, s.9-12.

⁷ Okawara Tomoki, "The Importance of the Tax Farm Register for the Study of Damascus City" *Tax Farm Register of Damascus Province in the Seventeenth Century (Archival an Historical Studies)*, Tokyo 2006, s.54, 56-57. Bu Şam Eyaletindeki sistemi ve surre kabileleri ve hacı adayları için ayrıca bk.. Abdul-Karim Rafeq, "The Province of Damascus in the Seventeenth Century: Provincial Challenge to Ottoman Authority", *Tax Farm Register of Damascus Province in the Seventeenth Century (Archival an Historical Studies)*, Tokyo 2006, s.17. Şam'dan Mekke'ye ve Mekke'den tekrar Şam'a dönüşlerinde hacıların güvenliğinde söz sahibi Şam Eyaleti için bk. Mehmet ipşirli, "Some Remarks on the Province of Damascus and Its Budget for 1578-March 1579, under Governorship of Sokulluzade Hasa Pasha", *Proceedings of the International Symposium (Damascus, 26-30 September 2005)*, İstanbul 2009, s.58.

irsaliyesinin hesaplanması⁸ ve hazineye teslim edilmeyen gelirleri hükümete bildirmek de onun görevleri arasında idi⁹.

Seyyit Fehi Efendi'nin dedesi XVII. yüzyılın sonlarında Humus yakınlarında dokumacılık yaptığı Falagins kasabasından ayrılarak Şam'a yerleşmişti. Onun babası XVIII. yüzyılın başlarında Şam Hazinesi Defterdarlığı'na getirildikten sonra Seyyit Fethi de Şam'daki vakıfların idaresini uzun yıllar üzerine almış ve eyaletin güçlü idarecileri arasında yer almaya başlamıştı. Onun nüfuzu, Şam'daki yeniçeri ve bazı asi askerleri etkisi altına almasıyla daha çok artmıştı. Fethi Efendi Şam Hazinesi Defterdarı olduğunda, Şam Eyaleti'nin idaresi Vali Azmzâde Süleyman Paşa'nın elinde bulunmaktaydı. Fethi Efendi eyaletin idaresinde tamamen söz sahibi olmak için onunla gizlice mücadele ederek 1738'de onun valiliğinin Şam'dan Mısır'a kaydırılmasını sağlamıştı. Süleyman Paşa tekrar Şam Valiliği'ne gelmiş, ancak 1743'de ölümüyle meydan yine Fethi Efendi'ye kalmıştı. Göreve başlayan yeni Vali Azmzâde Esat Paşa, eski valinin amca-zadesi idi. Esat Paşa, yönetime gelir gelmez, Fethi Efendi'nin eyalet idaresindeki etkisini kırmak için harekete geçti. Fethi Efendi, yaptığı usulsüzlükler nedeniyle merkezden kendisine gelecek zararlardan korunmak için Darüssade Ağası Beşir Ağa'ya dayanmıştı¹⁰. Kızlar Ağası Yapraksız Ali Ağa'nın yetiştirmesi olan Habeşli Hacı Beşir Ağa 1717 yılında Darüssade Ağası olarak tam otuz yıl boyunca bu görevde kalmış, III. Ahmet ve I. Mahmut zamanlarında devletin her kademesinde etkisini göstermişti¹¹. Ancak Beşir Ağa'nın¹² 3 Haziran 1746'da ani ölümü ile durum kendisinin aleyhine döndü¹³. Yeni Darüssade Ağası Ahmet Ağa, veziriazama yakın bir isim idi. Vali Esat Paşa, Şam'da Fethi Efendi'nin etkisi ile meydana gelen 500.000 kuruş tutarındaki yolsuzluk ve yozlaşmayı bir dilekçe ile önce sadrazama, sonra padişaha iletmişti¹⁴.

⁸ Defterdar Seyyid Fethi tarafından görülen Şam Hazinesi'nin irad ve masrafı hulasası için bk. BOA, *C.Maliye*, 17144.

⁹ Şam Hazinesi'ne ocaklık kaydedilen Yafa İskelesi ve tevabi mukataası, her yıl Şam Hazinesine 8450 kuruşu dört kıst halinde teslim etmek zorundaydı. Ancak bu mukataanın voyvodası 1 M 1151-30 N 1151 (21 Nisan 1738-11 Ocak 1739) tarihleri arasında üç kıst olarak 6337,5 kuruş teslim etmesi gerekirken, 2500 kuruş teslim etmişti. Şam Hazinesi'nin önemli gelir kaynağı olup yapılan masrafların eksik kalmaması için bu paranın tamamen teslimi için Şam Defterdarı Seyyit Fethi durumu merkeze iletmesi üzerine gerekenin yapılması için emir verilmişti. Bk. BOA, *A.E. I. Mahmud*, 18869.

¹⁰ Ancak bir kaynakta ise onun korunmak için İstanbul'da bulunan Maktul-zade Ali Paşa'ya rüşvet verdiği belirtilir. Karl K. Barbir, *Ottoman in Rule in Damascus (1708-1758)*, New Jersey 1980, s.86, 88-89.

¹¹ Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târîhi (Mür'i'T-Tevârih), I, Haz. Münir Aktepe, İstanbul 1976, s.123.

¹² Hacı Beşir Ağa'nın darüssade ağalığı ve Osmanlı Devlet yönetimindeki etkinliği ile ilgili bk. Abdülkadir Özcan, "Hacı Beşir Ağa", *DİA*, V, İstanbul 1992, s.555.

¹³ Barbir, *Ottoman in Rule in Damascus*, s.86. Beşir Ağa'nın ölümü başka bir kaynakta 3 Haziran 1747 tarihi olarak gösterilmiştir. Bk. Çağatay Uluçay, *Harem*, II, Ankara 1992, s.125. Hammer ise onun ölüm tarihini 13 C 1159/3 Temmuz 1746 olarak gösterir. Bk. Par J. De Hammer, *Histoire L'Empire Ottoman (1739-1757)*, XV, Paris 1839, s.105. Zinkeisen de ay ve gün göstermeden onun 1746 yılında öldüğünü belirtir. Bk. Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1669-1774)*, Çev. Nilüfer Epçeli, V, İstanbul 2011, s.586.

¹⁴ Barbir, *Ottoman in Rule in Damascus*, s.88-89. Esat Paşa'nın Şam yönetimindeki en büyük rakibi olan Defterdar Fethi Efendi'yi ortadan kaldırması ile ilgili ayrıca bk. Moshe Ma'oz, "Changes in the Position and Role of the Syrian Ulama in the 18th and 19th Centuries", *The Syrian Land in The 18th and 19th Century (The Common and The specific in the Historical Experience)*, Ed. Thomas Philip,

Yapılan araştırma ve soruşturmalar neticesinde; Seyyid Fethi Efendi'nin halktan zorla vergiler tahsil etmesinin yanısıra, fakirlere karşı acımasız ve katı bir tutum içerisine girdiği, kendi maiyetinden birçoğunu¹⁵ Şam ordusuna çorbacı, yayabaşı, zabıt ve nefer olarak yazdırdığı ve bunları kötü işlerine alet ettiği tespit edilmişti. Soruşturmalar neticesinde, Şam'da meydana gelen birçok karışıklığın arkasında da onun olduğu ortaya çıkmıştır. Yaptığı usulsüzlükler, halktan vergi adı altında para tahsilinden, adamlarıyla Şam kadısının mahkemesini basmaya kadar varmıştı. Merkezden yapılan değerlendirmede, onun bu görevde kalması halinde Şam'daki istikrarsızlık ve asayişsizliğin devam edeceğine kanaat getirilmiştir. Halbuki Şam Eyaleti hacı kafilelerinin Mekke'ye varması noktasında önemli mevkiide bulunmakta, Şam Hazinesi Defterdarlığı da bu mevki içerisinde önemli bir yere işgal etmekteydi. Bu nedenle onun cezalandırılarak, sahip olduğu bütün mal ve emlakine el konulmasına karar verilmiştir¹⁶. Şam Valisi kendisine gelen emirle işlediği cürüm ve suçlar nedeniyle 14 B 1159/ 2 Ağustos 1746 tarihinde idamdan sonra Fethi Efendi'nin kesik başını İstanbul'a göndermiştir¹⁷.

Defterdar Seyyid Fethi'nin idamından sonra onun döneminden kalan hazine hesaplarının ortaya konulması için harekete geçilmiştir. Şam Hazinesi Defterdarlığı, Hac işlerinin yürütülmesi ve tanziminde önemli bir yer işgal ettiğinden onun idamından sonra, bu mühim görevin yürütülmesi, hükümet tarafından üzerinde durulan mühim bir husus olmuştur. Bu nedenle katledilen Seyyid Fethi'nin yerine, Cerrah-zade Mehmet tayin edilerek bu durum Şam Valisi ve Şam Kadısına bildirilmiştir¹⁸. Onun döneminden kalan hesapların ortaya

Stuttgart 1992, s.112. Şam Valisi Esat Paşa'nın Şam'daki düzeni sağlaması ve onun mal varlığına el koyması ile ilgili ayrıca bk. Muhammed Kürt Ali, *Hıtatü's-Şam*, Dımaşk (Şam), 1925, s.291.

¹⁵ Şam-ı Şerif Mizan Katibi Ahmet Bey'in vefatı üzerine, Şam Hazinesi Defterdarı Seyyid Fethi Efendi'nin arzı ile bu mevkii Kebun-zade Ahmet Bey'e tevcih olunmuştu. Bk.BOA, A.E. *I.Mahmud*, 6888, 26 Z 1148 (30 Mayıs 1734).

¹⁶ “Şam Valisi ve Mîrî Hac Vezirim Esat Paşa'ya Hüküm ki: Şam-ı Şerîf Hazinesi Defterdarı olan Seyyid Fethi nâm yaramaz gavurun habâset-i meşhûnu hile ve ğara ve nice habâset-i mütenevvi ile zâlim ve tekâlîf tarh-ı mübâderet... Bir şahs-ı bed-fiâl olduğundan nâşi, envâi hâlet-i irtikâba cesâret ve dâimâ reâyâ ve berâyâyâ mezâlîm ve tekâlîf-i tarh mübâdered ve acze ve fukarâyâ cevri ve ezâ iden ve işret eylediğinden başka belde-i merkume bundan akdem sözde zuhûr ve sen ki, vezîr-i müşârün-ileyhsin senin say ve ikdâm ve dikkat ve ihtimâmın ile makhûr olub başbuğluğun vücûd-ı habs oldukları anda ve niceleri şer-u şerlerinden birer dâî te'mîn ve tathîr olunan yerlu kulu nâm... ve etbâ'ından olanlara kimesne çorbacı ve kimesne yayabaşı ve zâbit ve nefer iderek makhûrları kendi maiyyetinin ücretine edâ ve bu takrîr ile izhâr-ı mâfi elbeyanda mübâderet zımnında mukaddemâ Şam-ı şerifte hâkimül şeriyede Şam kadısının dâhî mahkemesini basmada ve onun yanında zuhûr eyleyen fesâd-ı adamın ekserinde eli ve maârifeti olduğuna binaen merkum Fethi mazarratü'l-nâs ve saat bi'lfi'l olduğuna bundan böyle dâhî kayd-ı hayâtta kalmak lâzım gelürse belde-i Şam-ı mübîni, Şam-ı fitne ve halelden hisab olacağı bu defa ... Kimesnelerden yakinen mesmû ve ma'lûm-ı âli halel kılındığı olmağın mezbûrun serian tertîb ve cezası sana fermânım ve ser-i maktû'suna matlub-ı hümayunum olmağla iş bu emr-i şerîfim ısdârdır... Serian cezasını tertîb ve icrâ ve ser-i maktû mübâşir-i mûmâ-ileyh maârifetiyle der galebe ve irsâl eyleyib...” bk.BOA, MD, 152, h.996, s.248, Evahir-i CA 1159 (11-20 Haziran 1746).

¹⁷ İzzi Efendi Süleyman Bin Halil, *İzzi Tarihi*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Tarih Bölümü nr.414, vr.62b-63a. Onun idamı ile ilgili ayrıca bk. Şem'dânî-zâde, *Mür'î T-Tevârih*, I, s.124. Barbir ise onun 15 C 1159/5 Haziran 1746'da idam edildiğini söyler. Bk. *Ottoman in Rule in Damascus*, s.88-89.

¹⁸ Şam Valisi ve Şam Kadısına yeni Cerrah-zade Mehmet'in Şam Defterdarlığına getirildiğine dair yazılan Evahir-i B 1159 (9-18 Ağustos 1746) tarihli hüküm için bk. BOA, MD, 152, h.1023, s.260.

konulması için de yeni Şam Defterdarı, Şam Valisi Esat Paşa ve Hassa Silahşor Mustafa Bey görevlendirilmiştir¹⁹. Maktul defterdarın ölümünden önce ve sonra Şam Hazinesi'ne ait muhasebe defterlerinin incelendikten sonra İstanbul'a gönderilmesi hususunda bu görevlilere emir verilmiştir²⁰.

Esasen Müslüman devletlerin her döneminde ölen veya suçlu bulunarak öldürülen pek çok görevlinin bütün mal ve emlakine devlet adına el konulmuştur²¹. Kendisinden önceki Türk-İslam devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de ceza, emniyet tedbiri olarak ve hazineye kaynak oluşturmak amacıyla müsadere işlemleri yaygın bir şekilde kullanılmıştır²². Özellikle sosyal, siyasi ve ekonomik buhranların yoğun olduğu 18.yüzyılda Osmanlı Devleti'nin taşra yönetiminde müsadere uygulamalarında artış meydana gelmiştir²³. Kendi eceliyle ölen veya cezalandırılan görevlilerin sahip olduğu bütün mal varlıkları merkezden görevlendirilen bir mübaşir tarafından kanuna uygun bir şekilde müsadere edildikten sonra İstanbul'a gönderilmiştir²⁴.

1-Mal, Eşya ve Emlakının Müsaderesi

Çok uzun zamandan beri Şam Defterdarlığı görevinde bulunan Seyyit Fethi Efendi, görevinin yetkilerini kötüye kullandığı gibi, Şam Eyaleti'nde kurmuş olduğu gayrimeşru otoriteyle vali ve diğer yetkililerin vazifelerini engeller duruma gelmişti. Fethi Efendi'nin suiistimal tavrı Şam Eyaleti'nde idari bir zafiyet oluşturmuştur. O, bu durumdan istifade ederek, yaptığı yolsuzluklar sayesinde oldukça hatırı sayılı bir servete sahip olmuştu. Onun ihtiras dolu tavırları nedeniyle cezalandırılması, aksi halde Şam Eyaleti'nin, hacıların Mekke'ye ulaştırılması noktasında öneminin zedeleneceğine kanaat getirilmiştir. Onun cezalandırılmasından sonra sahip olduğu bütün mal ve emlakının müsaderesine karar verilmiştir²⁵. Fethi Efendi'nin cezalandırılması görevi Vali Esat Paşa'ya, sahip olduğu mal ve emlakın müsaderesi görevi de Hassa Silahşor Cerrah-zade Mustafa Bey'e verilmiştir²⁶.

¹⁹ Şam Valisi Esat Paşa ve Şam Defterdarı Mehmet Efendiye gönderilen 12 N 1159 (28 Eylül 1746) tarihli hüküm için bk. BOA, C. Maliye, 9472.

²⁰ Şam Valisi Esat Paşa ve Hassa Silahşörlerden Mustafa'ya yazılan 8 Receb 1159 (27 Temmuz 1746) tarihli emr-i şerif için bk. BOA, MAD, 7832, s.42.

²¹ Eyyübiler Devleti'nde müsadere uygulaması için bk. Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Devrinde Eyyübiler Devleti (569-589/1174-1193)*, İstanbul 1983, s.190-191. Selçuklular devrinde müsadere uygulaması için ayrıca bk. Fedâ Şamil Arık, "Türkiye Selçuklu Devleti'nde Müsâdere", *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi İstanbul (23-28 Eylül 1985)*, İstanbul 1985, 47-64.

²² Mehmet Karataş, "18-19.Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Bazı Müsâdere Uygulamaları", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 19, Ankara 2006, s.219.

²³ Yavuz Cezar, "Bir Ayanın Muhallefatı-Havza ve Köprü Kazaları Âyanı Kör İsmail-Oğlu Hüseyin (Müsâdere Olayı ve Terekenin İncelenmesi)", *Belleten*, XLI/161, Ankara 1977, s.41. Bu konuda ayrıca bk. Ali Fuat Örenç, "XIX.Yüzyıl Başlarında Antakya'nın Sosyal ve Ekonomik Tarihine Dair Bir Kaynak: Civelek Hacı Ebubekir Ağa'nın Muhallefatı", *Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Dergisi*, IV/1, Elazığ 2006, s.52.

²⁴ Cahit Telci, "Osmanlı Devleti'nde 18.Yüzyılda Muhallefat ve Müsâdere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII/2, 2007, s.145.

²⁵ Osmanlı Devleti'nde Müsâdere uygulamaları için bk. Mehmet Ali Ünal, "Osmanlı İmparatorluğunda Müsâdere", *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar*, Isparta 1999, s.3-16.

²⁶ BOA, MAD, 4979, s.336, 29 B 1159 (17 Ağustos 1746).

Yapılan araştırmalar maktul Seyyit Fethi Efendi'nin yaptığı yolsuzlukların sadece kendi görev alanı ile sınırlı olmadığını ortaya koymuştur. O, 8 Receb 1156/28 Ağustos 1743 tarihinde vefat eden Şam Valisi Azmzâde Süleyman Paşa'nın "muhallefatının"²⁷, İstanbul'a ulaştırılması sürecinde görev almış idi²⁸. Bu vazifeyi yerine getirirken merhum valiye ait 2000 kese akçeyi zimmetine geçirmişti. Onun mal varlığının yaklaşık 3000 keseye ulaştığı, ayrıca bazı kimselerin zimmetinde ona ait hayli para bulunduğu, nakit paranın 250.000 kuruşa yaklaştığı tespit edilmiştir. Bu tespitlerden sonra onun para, eşya ve emlakine hükümet adına el konularak müsadere edilmesi, her hangi bir yolsuzluğa müsaade edilmemesi, hesapların tam ve doğru yapılması, para ve mevcut eşyasının deftere kaydedildikten sonra güvenli bir şekilde İstanbul'a getirilip yetkililere teslim edilmesi hususunda emir verilmiştir²⁹. Fakat görevliler tarafından yapılan tahrirattan sonra onun, merhum Vali Süleyman Paşa'nın 1000 kese nakit akçesini alıkoyduğu, müsadere edilen nakit para ve eşyası ile emlakinin 351.000 kuruş tutarında olduğu belirlenmiştir. Belirlenen nakit para ile "muhallefatının" tahrirden sonra İstanbul'a gönderilmesi hususunda Şam Valisi ve görevli mübaşire yeni emir verilmiştir³⁰.

Fethi Efendi'ye ait "muhallefat defterinin" İstanbul'a gönderilmesi neticesinde, defterde yer alan belge ve kağıtlar yetkililer tarafından yeniden incelenmiştir³¹. İncelemeler neticesinde ona ait eşyalardan büyük bölümünün hükümet adına satıldığı ve bu satıştan 351.715 kuruş elde edildiği, bunun haricinde sayılamayacak kadar mal ve emlakinin bulunduğu belirlenmiştir. Henüz satılmamış eşya ve emlakinin değeriyle beraber deftere kaydedilmesi, İstanbul'a getirilmek üzere görevli mübaşire teslim edilmesi hususunda Şam Valisi Esat Paşa'ya emir verilmiştir³².

Maktul defterdarın "muhallefatını" tespit ve müsadere için Şam Valisi ve Mirü'l-Hac Esat Paşa, Şam Kadısı Osman Efendi ve Mübaşir Cerrah-Paşazade Mustafa Bey birlikte çalışmışlardır³³. Defterdar Fethi Efendi ile adamlarından Çorbacı Ahmet ve Hazinesarı Osman Bey'in sakin buldukları hanelerinde onlara ait şahsi mal ve eşya ile yük ve binek hayvanları, yiyecek ve zahirenin yanısıra, başkalarının zimmetinde bulunan alacakları, tespit edilerek müsadere edilmiştir³⁴.

²⁷ Osmanlı Devleti'nde müsadere işlerine bakan muhallefat halifesi kalemî ve bu kalemînin tuttuğu muhallefat defterleri için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı, Ankara 1988, s.355,360.

²⁸ Şam Valisi Azim-zade Süleyman Paşa'nın vefatından sonra Şam Hazinesi'ni İstanbul'a naklinde Şam Defterdarı Fethi Efendi'nin bu görevi için bk. *A.E I.Mahmud*, 19146.

²⁹ BOA, *D.BŞM*, 3704/68, 5 B 1159 (24 Temmuz 1746). Şam Valisi ve Miri Hac Esat Paşa'ya, Şam Kadısına ve gerekli muhallefatının belirlenmesi müsaderesi için görevlendirilen mübaşire yazılan Evahir-i CA 1159 (11-20 Haziran 1746) tarihli hüküm için ayrıca bk. BOA, *MD*, 152, h.997, s.248.

³⁰ Şam Valisi ve Miri Hac Esat Paşa'ya ve görevli mübaşire gönderilen Evasıt-ı Şaban 1159 (29 Ağustos-7 Eylül 1746) tarihli hüküm bk. BOA, *MD*, 152, h.1095, s.281.

³¹ BOA, Cevdet Maliye, 29420, 20 L 1159 (5 Kasım 1746).

³² BOA, *C. Maliye*, 28917.

³³ BOA, *A.E I.Mahmud*, 19146.

³⁴ BOA, *D.BŞM.MHF.d*, 12571, 16 Ş 1159, s.2. Ayrıca bk. BOA, *C.Maliye*, 21735, 5 B 1159 (24 Temmuz 1746).

A-Altınların Müsaderesi

Defterdar Seyyit Fethi Efendi'nin "muhallefatı" içerisinde yer alan nakit parasının, çeşitli masraflarda kullanılmasına karar verilmiştir. Ona ait envai cinsteki altın hükümet yetkilileri tarafından nakit para olarak değerlendirilmiştir. Sayısı oldukça fazla olan altınların müsaderesinden sonra masraf edilecek yere ulaştırılması için Hassa Silahşor Cerrah-zade Mustafa Bey görevlendirilmiştir. Silahşor Mustafa bu görevi yerine getirirken, ona Şam Valisi Esat Paşa yardımcı olmuştur. Defterdar Fethi Efendi'nin sahip olduğu altınlar çeşit ve sayısına göre tespitten sonra her birinin kuruş cinsinden parasal değeri hesaplanarak 16 Şaban 1159/ 6 Eylül 1746 tarihinde deftere kaydedilmiştir³⁵.

Tablo 1: Maktul Defterdarın Müsadere Edilen Altınları ve Değeri³⁶.

Altının Cinsi	Sayısı	Birim Değeri (kuruş)	Toplam Değeri
Yaldızlı	7698	3,5	29.509
Zincirli	7050	3,5	19.387,5
Fındık ve Macarî	3188	3 (2 selase ve 5 para)	11.689
Tafralu	1465	2,5 (ve 5 para)	3845,5
Beyaz akçe			21.635,5
Toplam			86.067,5

B. Eşyasının Müsaderesi

Şam Defterdarı Fethi Efendi'nin nakit para, emlak ve eşyasının müsaderesi için de Şam Valisi Esat Paşa ve Mübaşir Cerrah-zade Mustafa görevlendirilmiştir. Maktul defterdara ait "muhallefatın" tespitinden sonra, sahip olduğu eşyanın parasal değeri hesaplanarak deftere kaydedilmiştir. Deftere kaydedilenlerden bir kısmı satılırken, değerli mücevher ve diğer eşyalardan oluşan bir kısmı da Mübaşir Mustafa Bey'in kontrolünde defteri ile beraber İstanbul'a gönderilmiştir³⁷.

Tablo 2: Mübaşir Mustafa Tarafından Maktul Defterdarın İstanbul'a Gönderilen Eşyası³⁸.

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Eşyasının Cinsi	Sayısı
Zümrüt yüzük	1	Hamdi	6
Kırmızı Yakut Gök yüzük	1	Zerli dereli	5
Firuze Yüzük	1	Sade keremsud	4
Şal Kuşak	10	Sırçalı alaca	15
Destar-ı bend-i kebir	12	Şal-ı alaca	15
Beldar	8	Mukallem ve taraklı kadife	5
Şal-ı Bağdat	13	Sade kadife	2
Çiçekli keremsud	6	Paşmak	1

³⁵ BOA, *D.BŞM.MHF.d*, 12571, s.2, 16 Ş 1159; *MAD*, 4979, s.340.

³⁶ BOA, *MAD*, 4979, s.340.

³⁷ BOA, *MAD*, 4979, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746), s.340; *D.BŞM.MHF.d*, 12571, s.2

³⁸ BOA, *MAD*, 4979, s.340; *D.BŞM.MHF.d*, 12571, s.2, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746).

	Üzengi	2
--	--------	---

Fethi Efendi'nin "muhallefatı" tespitten sonra kayıt altına alınırken, belirli kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle "muhallefat defterine" kaydedilen eşya belirli bir tasnife tabi tutulmuştur. Bu tasnifin oluşturulmasında eşyanın cinsi, yapısı ve değeri etkili olmuştur. Altın, gümüş ve bakır gibi eşyalar tek tek cins, sayı ve değerleriyle deftere kaydedilmiştir. Özellikle "raht", saat ve kılıç gibi gümüşten yapılmış çeşitli eşyalar bir grupta toplanmıştır³⁹.

Tablo 3: Değeri Belirlenen Sim (Gümüş) Eşya⁴⁰:

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
Basma altın saat	3	225	Sîm boyalı kemer raht ve başlık döşeme	2	351
Altın saat	2	113	Sîm boyalı hadri raht ve başlık döşeme	1	164,5
Sîm saat	6	105,5	Sîm kemer kısrak rahtı ve başlık döşeme	1	109,5
Sîm basma köhne saat	1	20	iğneliği boylu sîm kemer kısrak rahtı ve başlık	1	70
Çekmece saati	5	215	Sîm hadrî raht ve başlık	2	147,5
Asma çalan saat	4	121	Sîm kısrak rahtı kemer ve başlık	1	70
Sîm makur rahtı ve başlık	2	195	Sîm kırbalı kemer raht ve başlık	1	110
Sîm hadrî raht ve başlık döşeme	1	91,5	Sîm sagîr raht ve başlık	1	22
sîm hadrî raht ve başlık döşeme	1	131	Sîm kemer raht başlık	1	60
sîm hadrî raht ve başlık döşeme	1	122,5	Sîm küçük sütun rahtı ve başlık	1	25
Sîm yıldızlı kemer raht ve başlık döşeme	1	108	Sîm sagîr hadrî raht ve başlık	1	50
Sîm kemer kısrak rahtı ve başlık	1	85	Sîm kemer raht mükemmel	1	90
Sîm kemer raht ve başlık	1	106	Defa sîm kemer raht mükemmel	1	100
Sîm devât (520 dirhem)	2	137,5	Defa sîm kemer raht mükemmel	1	110
Sîm üzengi (561 dirhem)	1 (çift)	78,5	Sîm topuz ve ğarada	18	295
Sîm ğarada	2	27	Sîm ğarada	1	20
Sîm kahve ibriği ve tepsi (133 dirhem)	1	29	Sîm kılıç ve kuşağı	1	50
Sîm gül-âb-dân ve buhur-dân (135 dirhem)	1	30	Sîm kılıç	14	429
Sîm gül-âb-dân ve buhur-dân (229 dirhem)	1	56 (ve 3 selase)	Kılıç seyfi	1	52
Sîm gül-âb-dân ve buhur-dân (176 dirhem)	1	42	Sîm şamdan (635 dirhem)	1	139 (1 selase)
Sîm gül-âb-dân ve buhur-dân (217 dirhem)	1	46 (2 selase)	Sîm şamdan (350 dirhem)	2	78
Sîm şamdan (1350 dirhem)	1	300 (1 selase)	Sîm kahve askısı ve ibriği(771 dirhem)	1	169 (1 selase)
Sîm şamdan (500 dirhem)	1	112,5	Sîm askılı maşrapa tas (999,5 dirhem)	7	180

³⁹ BOA, *D.BŞM.MHF.d*, 12571, s.2., 16 Ş 1159; *MAD*, 4979, s.340-41.

⁴⁰ BOA, *MAD*, 4979, s.340-41; *D.BŞM.MHF.d*, 12571, s.2.

Sîm leğen ve ibrik (785 dirhem)	1	164,5	Sîm hoşab tepsi (550 dirhem)	1	99
Sîm leğen ve ibrik (405 dirhem)	1	97,5	Sîm maşrapa (452 dirhem)	1	99 (1 selase)
Sîm kahve ibriği (120 dirhem)	1	39,5	Sîm kahve tepsisi (241 dirhem)	1	53
Sîm kahve ibriği (112 dirhem)	1	22	Sîm leğen ve ibrik (679 dirhem)	1	181,5 (5 para)
Sîm kahve ibriği (161 dirhem)	1	32	Sîm leğen ve ibrik (791 dirhem)	1	180
Sîm kahve tepsisi ve su tası (278 dirhem)	2	61 (6 para)	Sîm leğen ve ibrik (797 dirhem)	1	180 (1 selase)
Sîm kırbalı köhne saka	1	12	Sîm leğen ve ibrik (664 dirhem)	1	139,5
Sîm su tası (156 dirhem)	1	33	Sîm kırbalı eğer	1	20
Sîm su tası (34 dirhem)	1	7	Sîm kırbalı şamdan	5	132,5
Sîm kaplı talyan	1 (çift)	5	Sîm arak kutusu	2	29
Sîm başlı fağfûri ibrik ve maşrapa	1	11	Sîm başlı fağfûri ibrik	3	15
Toplam					7547,5 (1 selase)

Fethi Efendi'ye ait değerli kumaşlar görevliler tarafından ayrı bir grupta tasnif edildikten sonra yine cins, çeşit ve değerleriyle birlikte deftere kaydedilmiştir⁴¹.

Tablo 4: Değeri Belirlenen Kesme ve Gaşiye⁴²:

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
İşleme kırmızı saye çuka kesme	5	434	Acem köhne kesme	1	10
Sîm kırbalı mavi ve kırmızı çuka müstemal gaşiye	2	2,5	Köhne kesme	1	3
Şeritli kadife kesme	1	101	Siyah kutnu bez kesme	1	30
Köhne kehab kesme	1	20	Siyah köhne Şam kesmesi	1	6,5
Kehab gaşiye	1	31	Müstemal Şam kesmesi	8	63,5
Şahi çerid gaşiye	1	6	Toplam	905	

Maktul defterdarın hanesinde bulunan tabak, kase ve ibrik gibi enavi cinsten kap-kacak da çeşit, sayı ve parasal değerleriyle hesaplanarak deftere kaydedilmiştir⁴³.

Tablo 5 : Müsadere Edilen Kap-Kacak ve Diğer Mutfak Eşyası (Fagfuri)⁴⁴:

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
Tabak	133	203,5	Sagır kase, tabak ve tas	23	5,5
Kase	95	189,5	Maşrapa	2	11
Kavanoz	3	30	Şikest kase tabak	10	19
Leğen ve ibrik	1	6,5	Toplam		470,5

⁴¹ BOA, MAD, 4979, s.340-41; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.3.

⁴² BOA, MAD, 4979, s.340-41; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.3.

⁴³ BOA, MAD, 4979, s.340-41; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.3, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746).

⁴⁴ BOA, MAD, 4979, s.340-41.

Merhum defterdarın hanesinde bulunan perde, seccade, halı, kilim, yastık, minder gibi her türlü mefruşat malzemesi ve eşyası cins ve değerleri ile beraber “muhallefat defterine” kaydedilmiştir⁴⁵.

Tablo 6: Fethi Efendi'nin Müsadere Edilen Mefruşatı⁴⁶:

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
Kadife döşeme ve sade köhne yastık	224	1515	Kali orta	10	145
Yan minderi	113	549	Selanik ortası	6	80,5
Yastık müstemal	10	70	Köhne kallî seccade	15	52,5
Mavi çuka yastık	17	63	Köhne yemenî makad	38	96,5
Kırmızı çuka makad	33	253	Çuka kapı perdesi	6	8,5
Yemenî yastık	81	165,5	Kilim	21	75,5
Humus makadı	10	75,5	Şilte ve döşek	40	196,5
Yorgan	52	270,5	Maraş keçesi	2	18
Pencere perdesi	37	39,5	Kadife fotof yastığı	7	13
Çerge ortası	2	52	Yorgan şeridi	24	61
Sütunlu makad	9	77,5	Boz yastık	22	21
Eyvan perdesi	4	112,5	Çerar ehamı	7	51
Selanik mavi	5	11	Yanbolî kise	4	18
Kalemkârî makad	5	41,5	Beyaz basma makad	3	36
Diban pencere perdesi	2	35,5	Sureti telli Sakızî seccade	6	24
Boğça	4	49	Mısır Meyyanî	1	5
Yastık	59	99,5	Hasır		11
Köşe makadı	4	4	İşleme havlu	7	46,5
Mısır haremisi ve boğça	3	9	Mısır gaşiyesi	4	9,5
Yastık kallî	23	37	Boğça ve Mısır destemalı	1	14
Keçe	1	2			
Toplam			4517 kuruş ve 2 para		

Onun hanesinde tespit edilen bir malzeme ise hayatın her alanında kullanılabilecek bir kısım metruk eşya idi. Bu eşya da değerleriyle birlikte hesap edildikten sonra deftere kaydedilmiştir⁴⁷.

Tablo 7: Fethi Efendi'nin Müsadere Edilen Metruk Eşyası⁴⁸:

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Eşyasının Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
-----------------	--------	----------------	-----------------	--------	----------------

⁴⁵ BOA, MAD, 4979, s.342; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.3-4, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746).

⁴⁶ BOA, MAD, 4979, s.342; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.3-4, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746).

⁴⁷ BOA, D.BŞM.MHF.d, 12571 s.4 ; MAD, 4979, s.342, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746).

⁴⁸ BOA, MAD, 4979, s.342; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4.

Hint iskemlesi	5	61	Kara kılıç	3	23
Endam elbisesi	7	121,5	Peştuv	2 (çift)	28,5
Tabak karadı	4	13	Beldi herir (115 zıra)		35
Baha çuka köhne tahtıl-revan ortası	2	76	Meşin şamdan sofrası	4	4
Meçk iskemlesi	1	5,5	Hama peşkir	5	70
Çekmece	8	125,5	Zeruhan fiskiye	1	26
Tunç şamdan	27	38,5	Çuka 4 (zıra)		15,5
Billur fanus	7	15	Sade kadife (10 zıra)		20
Fıstıklı atlas (6 zıra)		10	Kahve altı sofrası	6	10
Zerafet-i Acem		4	Mısır makremesi ve peştimal	8	14,5
Mukallema	5	17,5	Mısır peşikiri	4	20,5
Hamam iskemlesi	5	19,5	Halep atlası		5
Bakır nargile	2	9,5	Sarduni peşkiri	1	13,5
Köhne yastık ortası	4	13	Kalemkari çuka kırmızı (16zıra)		52
Tüfenk	29	289,5	Zer kıbr makremesi	25	25
Sarı Mısır üzengisi	4 (çift)	42,5	Peştimal	2	28
Gaşiye	1	1	Madeni şamdan	2	24,5
Esbap iskemlesi	2	3	Halep kadifesi	2	10
Tenekeli sandık	2	3	Şam kumaşı	22	24,5
Ocak merağı	1	0,5	Zer kıbr makremesi	10	21
Sagır sandık	1	1	Bakır buhurdan ve gül-ab-dan	3	21
Boş sandık ve sepet	8	16	Yaldızlı leğen ve ibrik	1	31
Bakır üzenği	1	3	Diba köhne (2,5 zıra)		4,5
Kereste ve ahşab		400	Zerkıb köhne		0,5
Muhterem kemeyan		31,5	Sarı kara (1top)		3
Herir ihad		81	Mısır bezi (36 top)		38
Herir fıstıke	1	11	Bosnakari leğen ve ibrik	1	13,5
At gömleği	2	4	Bakır leğen	1	10
Bakır fağfuri	1	3	Bakır leğen ve ibrik	1	5,5
Kahve ibriği	3	2	Bakır ibrik	2	5,5
			Sarı bakır leğen ve ibrik	2	18

Görevliler Fethi Efendi'nin hanesinde bulunan eşyayı tespit sırasında ona ait bakırdan yapılmış ve çoğu kap ve kacaktan oluşan eşyayı da ayrı cins ve değerine göre değerlendirilmiştir. Onun bakır eşyası tartılarak ağırlığının 1009,5 kıyye, değerinin de 1262,5 kuruş tutarında olduğu ortaya konulmuştur⁴⁹.

⁴⁹ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4.

Tablo 8: Müsadere Edilen Bakır Eşya⁵⁰:

Eşyasının Cinsi	Sayısı	Eşyasının Cinsi	Sayısı
Kebir kazgan	14	Kapı iskemlesi	2
Bayağı kazgan	4	Kahve ibriği	21
Tencere kapağı	49	Maşrapa	2
Sahan	168	Maşa	3
Sahan kapağı	128	Abdest leğeni	1
Çorba tası	35	Kahve tepsisi	3
Kefkir kepçe	10	Hamam	5
Tas kapağı	1	Temür iskemle	3
Tepsi	17	Kab	7
Yemek tası	32	Kahve kapağı	1
Lengeri	34	Bakraç	4
Kapaklı tas	1	Kebap kapağı	2
Sagir leğen	5	Gügüm	6
Süzgeç	5	Leğen ve ibrik	4
Yemek tepsisi	4		

C. Kilerde Bulunan Yiyecek ve Eşyanın Müsaderesi

Maktul Defterdar Fethi Efendi'nin hanesinde bulunan kilerdeki yiyecek ve çeşitli eşyası da belirlendikten sonra ağırlık ve değeriyle birlikte ortaya konulmuştur. Kilerde yapılan tespitten sonra sadeyağ, pirinç, kahve ve zeytin yağı gibi yiyeceklerin yanısıra sabun gibi temizlik maddesi bulunmuştur. Tespit edilen malzeme ve yiyecek miktarı ile beraber birim fiyatı da hesaplandıktan sonra deftere kaydedilmiştir⁵¹.

Tablo 9: Fethi Efendinin Kilerinde Müsadere Edilen Malzeme⁵²:

Yiyecek ve malzemenin cinsi	Miktarı (kıyye/batman)	Değeri (kuruş)
Kahve	53 (kıyye)	140
Sabun	100 (batman)	53,5
Sade yağ	900 (kıyye)	300
Zeytin yağı	75 (kıyye)	25

⁵⁰ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.2.

⁵¹ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4, 16 Şaban 1159 (3 Eylül 1746).

⁵² BOA, MAD, 4979, s.343.

D. Hayvanların Müsaderesi

Görevliler Fethi Efendi'ye ait hanede bulunan ahırda da at ve bargir, kısarak, katır ve deveden oluşan hayvanların bulunduğunu tespit etmişlerdi. Bu hayvanların sayısını ortaya koyduktan sonra değerini tespit edilerek deftere kaydetmişlerdir⁵³.

Tablo 10: Fethi Efendi'ye Ait Yük ve Binek Hayvanları⁵⁴:

Hayvanın cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
At ve bargir	14	420
Kısarak	5	150
Katır	12	360
Deve	47	1410
Toplam		2340

E.Köle ve Cariyelerinin Müsaderesi

Fethi Efendi'nin haremde çeşitli milletlerden bir çok cariye ve erkek kölesinin (gulam) bulunduğunu, hatta bu cariyelerden bazılarının henüz çocuk denilebilecek yaşta olduğunu belirlemişlerdi. Cariye ve “gulamlarla” beraber, bunların sahip olduğu eşya belirlenirken, eşyanın değeri de hesaplanarak ortaya konulmuştur⁵⁵.

Tablo 11: Fethi Efendi'nin Müsadere Edilen Cariye ve Köleleri ile Bunların Parasal Değeri⁵⁶:

Cariye ve Gulamın cinsi	Sayısı	Değeri(kuruş)
Gürcü Kazak Gulam	1	120
Tiflisil asıl Gulam	1	150
Tiflisil asıl Köle ⁵⁷ .	6	200
Siyah Matbah Cariyeleri	10	820
Cariyelerin eşya bahası		40
Toplam		1330

F. Emlak ve Akaratının Müsaderesi

Maktul Fethi Efendi, görevde bulunduğu sırada yaptığı yolsuzluklar neticesinde büyük bir zenginliğe sahip olmuştu. O, sahip olduğu zenginliğe Şam'daki köy ve mahallelerde bulunan emlak ve “akarati” da katmıştı. Şam Valisi ve Mübaşir Mustafa Bey tarafından köy ve mahallelerde ona ait emlaki belirledikten sonra, değerleriyle beraber deftere kaydetmişlerdir⁵⁸.

⁵³ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4.

⁵⁴ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4.

⁵⁵ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4.

⁵⁶ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.4.

⁵⁷ Tiflisli kölelerden biri sekiz, diğeri on bir olarak kayda geçilmiştir. Bk. BOA, MAD, 4979, s.343.

⁵⁸ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.5

Tablo 12: Emlak ve Akaratının Müsaderesi⁵⁹.

Akar ve mülkün bulunduğu Yer	Mülkün cinsi	Değeri (kuruş)
Doma ve Meyrema karyelerinde	Çiftlik ve bahçe	6000
Mescit karyesinde	Çiftlik	3200
Mecadiye karyesinde	Çiftlik	1500
Sahhaba karyesinde	Çiftlik	2000
Recan Karyesinde	Çiftlik	500
Tabi-yi Ğayb Mahallesinde	Ev	250
Akkarma Yakınında	Bağçe	640
Amare Mahallesinde	Kahvehane	50
Toplam		14140

Maktul defterdar ile onun Hazinedarı Osman ve adamlarından Çorbacı Ahmet'in mal ve parasını müsadere eden Cerrah Paşa-zade Mustafa Bey, "muhallefat" defterini yetkililere teslim edilmek üzere İstanbul'a göndermiştir⁶⁰. Fethi Efendi ve adamlarının Şam'ın köy ve mahallelerinde bulunan çiftlik, hane, ahır ve mahzen ile fidanlık arazi Şam Kadısı, Şam Valisi ve Hassa Silahşorlar Mustafa tarafından tespit edilmiştir. Yapılan tespitten sonra bunlara ait emlak satışa sunulduğu halde ilk etapta alıcısı çıkmamış⁶¹; ancak daha sonra görevliler tarafından satılarak değerleriyle deftere kaydedilmiştir⁶².

Tablo 13: Hazinedar Osman ile Çorbacı Ahmet'e Ait Olup Satılan Emlak ve Değeri⁶³.

Akar ve mülkün bulunduğu Yer	Mülkün cinsi	Değeri (kuruş)
Telli Köprüde	Fidanlık	300
Hanesinde Bulunan	Bahçe	15.000
Hazinedar Osman'ın	Hanesi	5300
Hazinedar Osman'ın bir kapılı	Alaca karhane	800
Hazinedar Osman'a ait	Bir kapılı Sagir hane	800
Babül İslam Mahallesinde	Bir kapılı sagir hane	70
Bir kapılı Haremeyn		310
Bir kapılı ahır ve mahzen		500
Mescidül Ğayb Mahallesinde	Sagir bağçe	305
Çorbacı Ahmed'in Kamberiye Mahallesinde	Hane	4500
Çorbacı Ahmet'in Çura Mahallesinde	Ahır ve mahzen	500
Abara Mahallesinde	Kahvehane	950
Hudaydiye'de	Çiftlik fidanı	27

⁵⁹ BOA, MAD, 4979, s.343; D.BŞM.MHD.d, 12571, s.5.

⁶⁰ BOA, MAD, 4979, s.350, 10 M 1160 (22 Ocak 1747).

⁶¹ BOA, D.BŞM.MHF.d, 12571, s.6.

⁶² BOA, MAD, 4979, s.348.

⁶³ BOA, MAD, 4979, s.348.

Hama yakınında	Bir bahçe	80
Zendaye yakınında	Hamam yeri	250
Toplam		29.692

G.Mücevheratın Müsaderesi

Defterdar Fethi Efendi'nin haremde bulunan iki odada saklı bazı mücevherat ve ziynet eşyası da tespitten sonra kayıt altına alınmıştır⁶⁴.

Tablo 14: Maktul Defterdarın Mücevher ve Ziynet Eşyasının Müsaderesi⁶⁵.

Mücevheratın cinsi	Sayısı	Mücevheratın cinsi	sayısı
Altın bilezik	10	Lal yüzük	1
Lal bilezik	1 (çift)	Sarı yakut yüzük	1
İnci askı	2	Zümrüt küpe	2 (çift)
İnci gerdane	1	Yeşim altın kuşak	1 (çift)
Altın saat ve zincir	1	Altın kuşak	1 (çift)
İnci gerdanlık	1	Altın uç	1
		Altın hatim	1

Defterdar Fethi Efendi'nin "muhallefatı" Şam Valisi ve Mübaşir Mustafa Bey ve diğer görevliler tarafından hesaplandıktan sonra deftere kaydedilmiştir. Yapılan hesap sonunda maktul defterdarın "muhallefatının" 500.000 kuruş değerinde olduğu belirlenmiştir. Bu paradan 359.723 kuruşunun Hazine-i âmireye teslimi için Mübaşir Cerrah Paşa-zade Mustafa görevlendirilmiştir. Yapılan inceleme sonunda iki adet kadı defterinde 25.474 kuruşun ise Haremeyn-i şerife tayin olunan ağaların zimmetlerinde bulunduğu tespit edilmiştir⁶⁶.

Fethi Efendi'nin harem odalarında Şam Kadısı Seyyit Osman Efendi ile Şam Valisi Esat Paşa ve Hassa Silahşor Mustafa Bey tarafından tespit edilen mücevherat satıldıktan sonra, cins ve değerleriyle beraber deftere kaydedilip imzalanarak mühürlenmiştir⁶⁷.

Tablo 15: Fethi Efendi'nin Harem odalarından Tespit Edilip Hükümet Adına Satılan Eşyası⁶⁸:

Mücevheratın cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Mücevheratın cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
Altın Bilezik (20 miskal)	1 (çift)	70	Sarı yakut yüzük	1	10
Lal Bilezik	1 (çift)	70	Zümrüt küpe	2 (çift)	100
İnci askı (26 miskal)	3	400	Yeşim altın kuşak	1 (çift)	200
Altın saat zinciri (17 miskal)	3	61	Altın kuşak	1 (çift)	120
İnci gerdanlık	1	150	Altın uç (6 miskal)	1	21

⁶⁴ BOA, MAD, 4979, s.347.

⁶⁵ BOA, MAD, 4979, s.347.

⁶⁶ BOA, MAD, 4979, s.347, 3 R 1160 (14 Nisan 1747).

⁶⁷ BOA, MAD, 4979, s.348.

⁶⁸ BOA, MAD, 4979, s.348.

İnci gerdanlık (11 miskal)	1	110	Altın hızma	1	10
Kebir altın	15	105	Hareme mahsus odalara ait döşeme ⁶⁹	2	250
Lal yüzük	1	10	Toplam	14370	

Ğ. Mutfak Eşyası, Elbise ve Kürklerinin Müsaderesi

Maktul Şam Defterdarı'nın harem odalarında tespit edilen eşya, mücevherat ile sınırlı değildi. Aynı zamanda bu odalarda bulunan mutfak eşyası ve bazı değerli kürk ve elbise de Şam Kadısı, Şam Valisi ve görevli mübaşir tarafından müsadereden sonra satılarak değerleriyle beraber deftere kaydedilmiştir⁷⁰. Ayrıca ona ait bazı mücevherat ve eşya, daha evvelden satılıp hükümet adına nakit paraya dönüştürülmesi için Mübaşir Mustafa'ya Bey'e emir verildiği halde, henüz satılmamıştı. Bu durum üzerine eşyalarının hemen satışı yapılırken, satılan eşya ve mücevherat cins ve değerleriyle deftere kaydedilmiştir⁷¹.

Tablo 16: Maktul Defterdarın Sonradan Satılan Eşyası⁷².

Mutfak eşyasının cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)	Mutfak eşyasının cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
Sagir ve kebir kase	68	90	Sagir ve kebir tabak	52	55
Leğen ve ibrik	3	15	Kebir sagir endam aynası	6	80
Döşeme yastık	10 (çift)	50	Toplam	290	
Harem Odalarında Tespit Edilip Satılan Kürk ve Elbise					
Kürk ve elbisenin çeşidi	Sayısı	Değeri	Kürk ve elbisenin çeşidi	Sayısı	Değeri
Müstamel kakum kürk	6	90	Köhne kürk	1	3
Diba ve şal kaplı müstamel su samuru kürkü	4	99	Turuncu sincap ve kakum kürk	3	15
Müstamel kakum kürk	4	20	Kırmızı yüzlü şal kaftan	1	10
Sincap kürk	2	10	Alaca kaftan	1	5
Kurban boğazı kürk	1	20	Şalı entari	2	10
Keremsude kaplı köhne samur kürk	1	15	Şeritli sade cübbe	4	34
Turuncu sincap köhne kürk	1	3	Beyaz şal	1	8
Müstamel kürk kaplı	8	8	Çiçekli keremsud kaftan	4	15
Hamam esbabı	13	6	Diba kaftan	3	24,5
Yorgan	15	30	Telli Hatayî entari	3	12
Döşek	15	30	Diba entari	2	7
Yorgan	16	5	Çiçekli keremsut entari	3	10
Çuka basma seccade	1	3	Hatayî kaftan	3	15

⁶⁹ Fethi Efendi'nin haremüne mahsus odalarda biri cedid, diğeri köhne olmak üzere iki adet döşemesi bulunmaktaydı. Bk. BOA, MAD, 4979, s.348.

⁷⁰ BOA, MAD, 4979, s.348.

⁷¹ BOA, MAD, 4979, s.349; *D.BŞM.MHF.d.*, 12571, s.5.

⁷² BOA, MAD, 4979, s.349; *D.BŞM.MHF.d.*, 12571, s.5.

Boz yastığı	18	15	Toplam	522,5	
Satışı Daha Sonra Yapılıp Değeri Belirlenen Eşya					
Eşyanın Cinsi	Sayısı	Değeri (Kuruş)	Eşyanın Cinsi	Sayısı	Değeri (kuruş)
Zümrüt Yüzük	1		Hacı Muhammed Kuşak ve Cedid arma	10	250
Firuze Yüzük	1		Hacı Muhammed Destar-ı bend-i kebir	12	130
Kırmızı Yakutlu Yüzük	1	50	Hacı Ali'ye ait beldar	8	120
Vezi durta	5	80	Şal-ı Nabet	13	191
Sade keremsud	4	31	Çiçekli keremsud	6	105
Sureti alaca	15	122	Hamdi	6	51
Alaca	2	22	Taraklı kadife alaca	5	15
Sade kadife	2	30	Yaşmak	1	10
Örtmek şalı	2	27	Toplam	1290	

H. İcaresinde Bulunan Köylerde Bakaya Kalan Zahirenin Müsaderesi

Maktul defterdarın mal ve akaratını, Şam'da bulunan Sultan Süleyman Han'ın evkafına bağlı köylerin gelirleri oluşturmaktaydı. Fethi Efendi 15-29 C 1159/5-19 Temmuz 1746 tarihleri arasında bu vakfa bağlı köylerden elde ettiği geliri masraf ederek harcamış, geriye kalan 10.447 kuruşu zimmetine geçirmişti. Ayrıca vakıf ambarında bulunan 59 girare ve 9 kile buğday ve 5 girare arpa ile merhum Darüssade Ağası Beşir'e ait Şam'daki vakıf gelirinden 2109 kuruşu zimmetine geçirmişti. Bu nedenle adı geçen vakıflara ait para ve zahirenin onun "muhallefatından" elde edilecek paradan karşılanarak Süleymaniye ve Beşir Ağa'nın Şam'daki bu vakfın nazırına iade edilmesine karar verilmiştir⁷³. Verilen emir doğrultusunda Süleymaniye Vakfı içerisinde bulunan köylerden tahsil ettiği geliri belirleyen Vakıf Mütevellisi Halil Bey, bu paranın onun "muhallefatından" karşılanması için Mübaşir Cerrah-Paşazade Mustafa'ya bildirmiştir⁷⁴.

Fethi Efendi, icaresinde bulunan vakıfların haricinde, Hz. Eyübülensari Zaviyesinin Şam'da bulunan evkaf-ı mukataasından Tura Karyesi ve Kavi Mezrası'ndan 1745-1746 yıllarına ait 3000 kuruşu zimmetine geçirmiş; ancak ödemedi vefat etmişti. Onun vefatından sonra bütün mal varlığı hükümet tarafından müsadere edilirken, vakfa ait bu para ödenmemişti. Bu durumu Vakıf Mütevellisi Mevlana Es-seyyid Abdullah'ın arzuhal ile bildirilmesi üzerine, maktul defterdarın bu köy ve mezradan ne kadar parayı zimmetine geçirdiğinin belirlenmesi ve tahsili için emir verilmiştir⁷⁵.

1739 yılında maktul Fethi Efendi'nin icaresinde bulunan bazı köylerden buğday ve arpa da tahsil edilmemişti. Tahsil edilecek zahire birim fiyattan hesaplanarak deftere

⁷³ Şam Valisi ve Miri Hac Esat Paşa'ya, Şam Kadısına ve Hassa Silahşör Cerrah-Paşa-zade Mustafa'ya gönderilen 25 Şaban 1159 tarihli hüküm. Bk. BOA, *D.BŞM*, 3713/112. Bu konuda ayrıca bk. BOA, *D.BŞM*, 3717/3, 19 N 1159 (5 Ekim 1746).

⁷⁴ BOA, *D.BŞM*, 3713/123.

⁷⁵ Şam Valisi ve Miri Hac Esat Paşa'ya ve Mollasına (Şam Kadısına) gönderilen Evail-i M 1160 (13-22 Ocak 1747) tarihli hüküm bk. BOA, *A.DVNS.ŞM.d (Şam-ı Şerif Ahkam Defteri)*, 1, s.158.

kaydedilmiştir. Yapılan hesap sonunda köylerden 93 girare⁷⁶ buğday, 86 girare arpa ve 2,5 girare hallaç tahsil edilmiştir. Buğdayın her bir giraresi 20, arpanın her bir giraresi 10 ve hallacın her bir giraresi 10 kuruş olmak üzere toplam 2750 kuruş değerinde olduğu ortaya konulmuştur⁷⁷.

Tablo 17: Şam'da Köylerden Tahsil Edilecek Zahire⁷⁸.

Köy İsmi	Arpa (girare)	Buğday (girare)	Hallac (girare)
Mehatya	9	22	
Kadem	15	10	
Neva	13	10	
Hınta köyü ve Batha Mezrası	8	10	
Mehadiye	22	10	
Koca	3		2,5
Şoça	4	4	
İbn-i Sabah Nur Mezrası ve Remcan Karyesi	10	10	
Keruğ	9	10	
Toplam	93	86	2,5

2. Başkalarının Zimmetinde Bulunan Alacakların Tahsili

Defterdar Fethi Efendi'nin katledilmesinden sonra yerine vekil olarak Ali Bey tayin edilmişti. Vekil defterdarın yerine Yeni Defterdar Cerrah-zade Mehmet'in göreve başlamasıyla, vekil Ali Bey ve maktul defterdarın zimmetinde bulunan alacakların tahsil edilmesine ve bu paranın Hac işlerinde kullanılmasına karar verilmiştir. Bu paranın tahsili için yine Mübaşir Mustafa Bey görevlendirilmiştir. Görevli mübaşire, başkalarının zimmetinde bulunan paranın miktarının belirlenmesi ve tahsili sırasında hiç kimseye zarar verilmemesi hususunda emir verilmiştir⁷⁹. Verilen emirden üzerine görevliler zimmetinde para bulunanların kimliklerini tespit etmeye başlamışlardı. Yapılan araştırma neticesinde kimlikleri tespit edilen kişilerin genellikle Şam'a bağlı köylerin ahalileri, vakıf mütevellisi, kethüda, subaşı, mekkari-başı gibi görevliler ile bazı gayri Müslim ahaliden oluştuğu anlaşılmıştır. Tahsil edilecek parayla Erzurum, Kars ve Diyarbekir ordularında bulunan sipah ve silahdar askerlerinin mevaciplerinin ödenmesine karar verilmiştir⁸⁰.

⁷⁶ Şam'da tahıl ölçümünde kullanılan ve bir hacim ölçüsü olarak kullanılan girâranın anlamı çuvaldır. 12 *keyl* ya da 72 Şam *mudd*'undan oluşan bu ölçü birimi yaklaşık 204,5 kilogram (buğday) idi. Bk. Walter Hinz, “İslam'da Ölçü Sistemleri”, Çev. Acar Sevim, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 1989/5, İstanbul 1990, s.46.

⁷⁷ BOA, MAD, 4979, s.344; D.BŞM.MHF.d, 12571, s.5.

⁷⁸ BOA, MAD, 4979, s.344.

⁷⁹ Şam Valisi ve Miri Hac Esat Paşa'ya ve Şam Hazinesi Defterdarı Cerrah-zade Mehmet'e yazılan Evahir-i B 1159 (9-18 Ağustos 1746) tarihli hüküm için bk. BOA, MD, 152, h.1037, s.265.

⁸⁰ BOA, MAD, 4979, s.344, 17 Zilhicce 1159 (2 Ocak 1747).

Tablo 18: Zimmetinde Para Bulunan Kişi ve Köy Ahalisi ile Para Miktarı⁸¹:

Zimmetinde Para Bulunan Kişi	Para miktarı	Zimmetinde Para Bulunan Kişi	Para miktarı
Abdülvehab	11550	Macarî ve Kasım	1036
Harman Ağası Ahmed	2246	Halil Sevak	4125
Seyyid Yunus	1008,5	Karye-i Helun Ahîlisi	642
Seyyid Mustafa Kadı	2017	Karye-i Dehan Ahîlisi	2017
Gümüş Mehmet Ağa	6627,5	Mara Karyesi Ahîlisi	1699
Hacı Bekirî Hevaşe	4308,5	Vesvasoğlu Murad Ağa	159
Musa Sekkanî	505	Subaşı	1472
Karye-i Malolar Ahîlisi	1925	Numa Seyyaç	1375
Ahmed Kaşaşa	302,5	Doma Karyesi Ahîlisi	2101
Seyyid Bekirî ve Numa Sayaç	2062,5	Muslu-zâde Şeyh Ahmet	550
Kadem Köyünden Muhammed Muruncu	1000	Seyyid Mustafa Ağa	606
Çerkes-zâde Kasım Ağa	458,5	Hamamcı Mustafa	112
Karye-i Mehadiye Ahîlisi	2645	Hacı Mustafa Amudî	1375
Seyyid Ali Efendi	3450	Seyyid Hasan Şahade	1861
Ebu El Borotin	917	Neva Karyesi Ahîlisi	738
Hacı Mehmet Bey	1466	Müftahiye Karyesi Ahîlisi	275
Seyyid Ali Efendi Nakîb	788,5	Andın-oğlu Mustafa	2368
Sefer Halefî Hasan Çelebi	2017	Şeyh Hamasud Salih	91,5
Şeyh Zeydanî	27,5	Ramazan Hadu	2521,5
Subaşı Ali	1560	Karye-i Kadem Ahîlisi	298
Mustafa Sivashî	255	Trablus-ı Şam Valisi Kethüdası Mustafa	1711,5
Sabuncular	19915	Karye-i Akraba Ahîlisi	1010
Karye-i Kefer-suba Ahalisi	505	Subaşı Meşahac Yusuf	183,5
Abdullah Saha	917,5	Üzeng-zade Mehmet Ağa	550
Vekil Süleyman Bey	1375	Süleymaniye Mütevellisi	1375
Hakim-oğlu Hasan Beşe	1210	Kaddafi Seyit Hüseyin Ağa	917,5
		Ahâli-yi Kona	1604
Şam Ağaları	367	İsmail asım	183,5
Karye-i Beyrud Ahîlisi	137,5	Yusuf Bey-zade Mahmut Bey	183,5
Şaban Seyyit Ali ve karındaşı	2406	Şeyh Mustafa	275
Yerli kulu ocağı ağaları	2750	Huri İbn-i Ali Hasan	183,5
Kayyanî Şeyh Ahmet	550	Muhammet Ağa ibn-i asker	917
Ramazan Halil	183,5	Ali Ağa Evzun	1416
Tercüman Muhammed Ağa	183,5	Bekir Seyyit Osman	275
Şeyh Ahmet Kayyanî	1375	Ahâli-yi karye-i Marra	81

⁸¹ BOA,D.BŞM.MHF.d, 12571, s.5-6.

Ali Cellat	1560	Ahâlî-yi karye-i Belviran	552
Harem Ali bahâ-yı çiftlik	8261	Mekârî-başı	458,5
Hev Hasan Şam-ı Zimmî	1008,5	Ali Dellâlî	917,5
Aburrahim İbn-i Hakkadî	91,5	Kara Ahmet Subaşı Karye-i Zakir	962,5
Ahâlî-yi Karye-i Zakir ⁸²	13258	Ahâlî-yi Karye-i Hezama	4337,5
Musa Bistar	91,5	Ahâlî-yi karye-i Hezama	735
İsmail Derguşî	108,5	Ahmet El-Cevrudî	13,5
Abdül-naim	50	Hüseyin tüccar ahâlî-yi Karye-i Karhat	60
Sukir-oğlu Halil Ağa	114,5	Mahmud Ali Keyal	18,5
Süleyman İsmail ve Seyyit Süleyman	220	Şeyh Muhammed Said İbn-i Semat	165
Yusuf ve Seyyit Abdül-Taç	288,5	Hacı Mustafa Şaşakî	578,5
Seyyit Salih Hammavî	423,5	Küçük Muhammed Ağa	319
Abdülkadir Dehan	156	Seyyit Muhammet Rayî	272
Ahâlî-yi Karye-i Deha	314,5	Seyyit Mustafa Hamayî	126,5
Abdürahim Hakkidî	738	Şeyh İbrahim El-Halebî	462
Said El-Hami	32	Ahmet Ağa	207
Şeyh İsmail Karye-i Darba	51	Zimmi Korba Halbun	220
Musa Kebinî	962,5	Hacı Davudi Bekrî ve Hacı Ali Muradî	110
Şeyh Halil	51	Süleyman Ağa ibn-i maktulî elharamî	175
Şeyh Tarlat Bin Harya	165	Abdülhami Elmehab	102,5
Meclis-i Karye-i Harya	90	Seyyid Salih İbn-i Mahmudî	63
Halil, Mahmut ve İsmail karye-i Harya		Seyyid Sadak	110
Hüseyin Esatir	137,5	Süleyman Meslemanî	201,5
Muhammed bin El-hâc Ali	23,5	Aliş Sayan	504,5
Abdülkadir El-Bağî	165	Ramazan Haydar	495
Şeyh Ali Rebi ve veled-i İbrahim	183,5	Tabğa Lehud	224,5
Ocak züema	458,5	Seyyid Halife	207,5
Hacı Ahmet Kaşar	110	İsmail	38
Mustafa Çavuş	18,5	Mustafa ve Yusuf	18,5
Abdülvehab Sevak sabun işi	50042,5	An baha-yı varak ve Sımak	1438
Abdülvehab Beşe	91,5	Seyyid Bekrî Acan	137,5
Seyyid Hüseyin El-Mağrubî	337,5	Mustafa Bin Harun	34,5
Ahâlî-yi Tel Eğenvî	1650	Seyyid İbrahim Osman	62,5
Ahâlî-yi Karye-i Metin	2108,5	Hicazi El-cisr	64,5
Ahâlî-yi karye-i Helvane	522,5	Yusuf El-hamil	92,5
Ahâlî-yi Mecadiye	152	Seyyid Salih ve Bağî	92,5

⁸² Bu karye Süleymaniye Vakfı içerisinde yer almaktaydı. Bk.BOA, *D.BŞM.MHF.d*, 12571, s.5.

Ahâlî-yi karye-i Doma	2383,5	Ahmet Debbağ	68,5
Ahâlî-yi Karye-i Deyr Katnut	2552	Ahâlî-yi karye-i En-Hasıl	
Ahâlî-yi karye-i Kefir-tevan	907,5	Toplam	178.425,5

3. Müsadereden Elde Edilen Gelirlerin Çeşitli Giderlere Tahsisi

Fethi Efendi'nin "muhallefatından" elde edilen gelirden bir bölümü Erzurum, Diyarbakir ve Kars⁸³ ordularında görevli sipah ve silahdarlar ile Bağdat Kalesi'ndeki yeniçeri, cebeci, topçu ve toparabacı askerleri⁸⁴ ve "ulûfeciyân-ı yemân"⁸⁵ askerlerinin 1745 yılına ait mevacipleri ile et (lâhm) masrafının karşılanmasına tahsis edilmiştir⁸⁶. Bu paranın ilgili yerlere ulaştırılmak üzere Hazine-i âmireye gönderilmesine karar verilmiştir. Parayı teslim alarak İstanbul'a getirmek için merkezden mübaşir görevlendirilmiştir. Görevli mübaşire paranın tesliminden sonra İstanbul'a ulaştırılmasının sağlanması hususunda emir verilmiştir⁸⁷.

Merhum defterdara ait "muhallefattan" elde edilen gelirden 178.339 kuruş, Erzurum'da bulunan terakkili sipah ve silahdarların mevaciplerinin ödenmesine ayrılmıştır. Bu paranın Erzurum'a ulaştırılması görevi de Divan-ı hümâyun kapıcıbaşlarından Ebubekir Paşazade Mehmet'e⁸⁸, askerlerin mevaciplerinin dağıtılması vazifesi ise Rumili Valisi İbrahim Paşa'ya verilmiştir⁸⁹.

Diyarbakir ordusunda görevli terakkili sipah ve silahdarların mevaciplerinin ödenmesi amacıyla Fethi Efendi'ye ait paranın Şam'dan İstanbul'a ulaştırılması görevi ise Hassa

⁸³ Kars ordusuna temin edilen sipah ve silahdar askerleri ile bunlara ödenecek mevâcip için bk. BOA, *D.BŞM*, 3706/50, 19 B 1159 (7 Ağustos 1747); *D.BŞM*, 3706/70; *D.BŞM*, 3706/71; *D.BŞM*, 3706/86.

⁸⁴ BOA, *D.BŞM*, 3709/17, 8 Ş 1159; *D.BŞM*, 3720/19, 11 L 1159 (27 Ekim 1746).

⁸⁵ Tahrir olunan 405 "ulûfeciyân-ı yemân" neferleri ile ağalarının 1158 yılı mevaciplerinin maktul defterdarın muhallefâtından karşılanması için bk. BOA, *D.BŞM*, 3714/108, 29 Ş 1159 (16 Eylül 1746).

⁸⁶ BOA, *MAD*, 4979, s.350, 10 M 1160 (22 Ocak 1747).

⁸⁷ "Hâlâ Şam-ı Şerîf Valisi ve Mîrî Hâc Vezir El-Hâc Esat Paşa'ya ve Şam-ı Şerîf Kadısına ve Hassa silahşörlerden olub bu husus için me'mûr Mustafa zîde mecdühüye hüküm ki: Hâlâ Erzurum ve Diyarbakir câniblerinde hıdâmet-i hümâyun-u pâdişâhide olan terakkilü sipâh neferâtının müstehak oldukları bin yüz elli sekiz senesi dört kıst mevâcibleri sâbık Şam Defter-dârı maktûl Seyyid Fethi'nin mübaşir-i mûmâ-ileyh maârifetiyle cânib-i mîrîden zabtı fermânım olan nukud ve emlâk ve muhallefât bahâsından sebep-i tahrîr-i ahkâmı ile havâle ve tahsîli için bundan akdem der-âliyemden mübaşir ta'yîn ve irsâl olunmuştu. ... İktizâ-yı vakt ve veche göre hâvalat-ı mezbûrenin bir gün evvel ve bir saat mukaddem tahsîl ve kabzına me'mûr mübaşire bil-tamam ve edâ ve teslim ve alel-cenab vürûd-ı isti'mâl mahallerine nakl îsâl ve neferâtına tevzî'i ve taksîm ettirilmesi..." bk. BOA, *D.BŞM*, 3713/106, 25 Şaban 1159 (12 Eylül 1746).. Bu konuda ayrıca bk. *D.BŞM*, 3714/9, 26 Şaban 1159 (13 Eylül 1746).

⁸⁸ Şam Valisi Esat Paşa'ya ve katledilen defterdarın muhallefâtını müsadere etmekle görevli Hassa Silahşör'a yazılan Evail-i B 1159 (20-29 Temmuz 1746) tarihli hüküm için bk. BOA, MD, 152, h.998, s.249. Ayrıca bk. BOA, *C. ML*, 21574, Gurre-i B 1159 (20 Temmuz 1746).

⁸⁹ Rumili Valisi İbrahim Paşa ve Dersaadet'te bu husus için görevlendirilen mübaşire yazılan Gurre-i Ş 1159 tarihli hüküm için bk. BOA, *D.BŞM*, 3708/36, 21 Ş 1159 (8 Eylül 1746). Bu konuda ayrıca bk. BOA, *D.BŞM*, 3706/72, 75; *D.BŞM*, 3706/73; *D.BŞM*, 3706/74; *D.BŞM*, 3706/76.

Silahşor Süleyman Ağa⁹⁰, Ebubekir Paşa-zade Mehmet ile Cerrah-paşa-zade Mustafa ve Şam Mütesellimi'ne verilmiştir⁹¹.

Fethi Efendi'nin "muhallefatından" 100.000 kuruşun ise Kars Ordusu Seraskeri Ali Paşa'ya gönderilmesine karar verilmiştir. Paranın Şam'dan alınarak İstanbul'a getirilmesi için bir mübaşir görevlendirilmiştir. Mübaşir Şam'dan getirdiği parayla Konya'ya vardığında, paranın Konya'dan İstanbul'a ulaştırılması için İstanbul'dan Hüseyin adlı yeni bir mübaşir vazifeli kılınmıştır. Yeni mübaşire paranın teslimi için Konya Naibi görevlendirilmiştir. Şam'dan gelen mübaşirden paranın teslim alınarak sayılmasından sonra yeni mübaşire teslim edilmesi hususunda emir verilmiştir⁹².

Bağdad Kalesi'ndeki toparabacı⁹³, topçu, yeniçeri⁹⁴ ve cebeci askerlerinin mevacipleri ile et (lahm) bahasının Fethi Efendi'nin "muhallefatından" temin edilerek Hazine-i âmiyeye ulaştırılması için Cebeciler Ocağı'ndan bir salyaneci⁹⁵, Topçu Ocağı'ndan Topçu Çavuşu Halil⁹⁶, Toparabacıları Ocağı'ndan Toparabacı Çavuşu Hacı Hüseyin görevlendirilmiştir⁹⁷.

⁹⁰“Sâbık Şam-ı Şerif Defterdarı Maktûl Seyyid Fethi'nin maârifet-i şer ile Hassa Silâh-şörlardan Mustafa zîde mecdühünün mübaşeretiyle iş bu bin yüz elli dokuz senesi cânib-i mîrîden zabt ve fûrûht ve tahsil ittirilmesi fermanım olan nukud ve emlâk ve eşya ve muhallefât bahâ ve zimmi akçelerinden hâlâ 6440 akçe yevmiyye ve Emiri-zâde Muhammed zîde kadruhu ağalığı kaydıyla Diyarbekir canîbine me'mur 352 nefer terakkilu silahdaran neferâtının 1158 senesi lezez mevacipleri akçeleri için tarih-i mezbûreden vech-i meşrûh üzere zabtı fermânım olan maktul-ı mezburun nukud ve emlak ve eşya ve muhallefât baha ve zimmi malından tayin olunan beş yük yirmi dört bin yedi yüz on altı akçe, beher kuruş yüz yirmi akçe olmak üzere hesab-ı esed-i yalnız 4.372,5 esedi kuruş ile 5 para ve 1 akçe ider.” Bk. *D.BŞM*, 3719/105, 9 L 1159 (25 Ekim 1746); *D.BŞM*, 3717/94, 23 N 1159 (25 Eylül 1746).

⁹¹“Dergâh-ı âli kapıcıbaşlarından olan sipâh ve silâh-dâr terakkilileri mevâcibi tahsiline me'mûr olan Ebubekir-Paşa-zâde Mehmed dame mecdühüye ve Hassa Silahşörlerden bundan akdem bu hususa me'mûr ola Cerrah-Paşa-zâde Mustafa, Silahşör-i Hassa Süleyman ve Şam Mütesellimi zîde mecdühüye hüküm ki: Sâbık Şam Defterdârı maktûl seyid Fethi'nin nukud ve emlâki vâfir nesne olduğu ve yalnız bin kiseden müteceviz Sâbık Şam Valisi müteveffâ Süleyman Paşa'nın emlâk ve ecnas eylediği Şam Valisi ve Mîrî Hac vezirim Esat Paşa ademallah-ı iclaluhu bundan akdem Der-saadetime ilam eylediğine binaen maktûl-ı merkûmun emlâk ve sebep-i tahrîr ahkâmı ile havâle olunan 1109,5 kîsenin mecmû edâ ve teslim olunmak üzere halde iken Diyarbekir canîblerinde sipâh ve silâh-dâr terakkilileri mevaciplerine havâle olunan akçelerden maada edâ olunub mevâcib-i mezbûr için havale olunan akçeler cârî kılınmıştır...” bk. *D.BŞM*, 3720/131, 16 L 1159 (1 Kasım 1746).

⁹²Konya Naibine ve Dergâh-ı âli gediklilerinden mübaşir tayin edilen Hüseyin'e gönderilen 29 B 1159 (17 Ağustos 1746) tarihli hüküm için bk. BOA, *D.BŞM*, 3707/83.

⁹³BOA, *D.BŞM*, 3709/17, 8 Ş 1159 (16 Eylül 1746).

⁹⁴BOA, *D.BŞM*, 3720/19, 11 L 1159 (27 Ekim 1746).

⁹⁵“Şam Valisi ve Mîrî Hâc Vezir Esat Paşa'ya ve Şam-ı Şerif Kadısına ve Hassa Silâh-şörlardan olub bu hususa me'mûr Mustafa zîde mecdühüye hüküm ki: Bağdad Kalesi muhafazasına me'mûr dergâh-ı muallâ cebecilerinin müstehak oldukları 1158 senesi mevacipleri ile sene-i mezbûrede lâhm bahâları sâbık Şam-ı Şerif Defter-dârı maktûl Seyyid Fethi'nin mübaşir-i mûmâ-ileyh maâfetiyle canîb-i mîrîden zabt ve fûrûht ve teslim-i Hazîne-i âmiyeme ettirilmesi fermânım olan emlâk ve muhallefâtın bahâsından sebep-i tahrîr-i ahkâm ile havâle olmağla bir gün akdem ve bir saat mukaddem ocakları tarafından kabzına me'mûra bi-l-tamam edâ ve teslim ettirilmesi ziyade mühim ve muktezi olmağın, imdi sen ki, muma-ileyhsin ocakları tarafından salyaneci tayin olunan zide kadruhu iş bu emr-i şerif-i âli-şânım vusûlünde te'hîr ve tevakkuf ettirilmeyib merkûm mevâcibler için maktûl mezbûrun emlak ve muhallefât bahâsından havâle ve ta'yin olunan akçeleri sebep-i tahrîr-i ahkâmı maktû üzere bir gün akdem mübaşir-i mûmâ-ileyh tahsil ve kabzına me'mûr salyaneci-yi merkûme bil-tamam eda ve teslim

Tablo 19: Fethi Efendinin Muhallefatından Tahsis Edilen Yer ve Para Miktarı⁹⁸:

Tahsis edilen Yer	Tarih ve Muhtevası	Para Miktarı (kuruş)	Tahsis Edilen Yer	Tarih	Para miktarı (kuruş)
Bağdat Kalesi Yeniçerileri	1158 mevâcib	138.120	Bağdat Yeniçerileri Zemistân bahası	1158 mevâcib	8245,6
Bağdat Kalesi Cebecileri	1158 mevâcib	11274 (ve 6 para)	Bağdat kalesi cebecileri	1158 mevâcib	1340,5
Bağdat Kalesi topçu askeri	1158 mevâcib	13667 (13 parave 1 akçe)	Bağdat topçuları	1158 et bahâsı	1619,5 (2 para)
Bağdat top arabacıları	1158 mevâcib	9136 (5 para ve 1 akçe)	Bağdat toparabacıları	Arpa ve et bahâsı 1158	1208 (1 para)
Diyarbakir terakkilü sipah	1158 mevâcib	2474,5 (5 para ve 1 akçe)	Diyarbakir Terakkili sipah	1158 mevâcib	2460 (5 para ve 2 akçe)
Terakkilü silahdar-ı Diyarbakir	1158 mevâcib	4378 (10 para)	Sipah ve Siladar-ı Diyarbakir	1157 mevâcib	10367,5
Terakkilü Silahdaran-ı Diyarbakir	1158 mevâcib	4372,5 (5 para ve 1 akçe)	Ulûfeciyan-ı yesâr	1158 mevâcib	5012 (11 para ve 1 akçe)
Ulûfeciyan-ı yesâr	1158 mevâcib	5208 (18 para ve 1 akçe)	Ulûfeciyan-ı yesâr	1158 mevâcib	5104 (18 para ve 2 akçe)
Ulûfeciyan-ı yemân	1158 mevâcib	4110 (10 akçe)	Ulûfeciyan-ı yemîn	1158 mevâcib	3902 (4 para ve 1 akçe)
Ulûfeciyan-ı yemân	1158 mevâcib	3717	Kars ordusuna	1 B 1159	100.000

Sonuç

Uzun yıllar Şam Hazinesi Defterdarlığı görevinde bulunan Seyyit Fethi Efendi, Şam'daki idareyi ele almak için Şam valileri ile mücadele girmiş, kanuna aykırı bir şekilde büyük bir zenginliğin sahibi olmuştu. Onun kanun dışı bu idaresi, Hac yollarının Mekke'ye ulaşmasında temel bir noktada olan Şam Eyaleti'ndeki idareyi zaafa uğratmıştır. Onun cezalandırılmasından sonra servetine hükümet adına el konulması ve devlet hazinesine aktarılması için hükümet yetkilileri harekete geçmiştir. Onun hanesinde bulunan özel eşyaları ile kendisine ve maiyetindeki bazı adamlarına ait çeşitli yerlerde bulunan mal ve emlakine el konulduktan sonra satılmış ve parası devlet hazine aktarılmıştır. Ayrıca ona ve Şam Hazinesi Defterdarlığına ait çeşitli kişilerin zimmetinde bulunan alacakları da tahsil edilerek Diyarbakir, Kars ve Erzurum ordusunda bulunan askerlerin ödenmeyen mevaciplerinin ödenmesine tahsis edilmiştir.

ve ber-vech-i müsâraat mahalline irsâl ve tesyîr ettirilmesi..." bk. BOA, D.BŞM, 3705/59, 14 B 1159 (2 Ağustos 1746). Bağdat Kalesi'ndeki yeniçerilerin mevâciblerinin Fethi Efendi'nin muhallefatından karşılanması için ayrıca bk. BOA, D.BŞM, 3706/84, 20 B 1159 (8 Ağustos 1746)

⁹⁶ BOA, D.BŞM, 3709/18, 8 Ş 1159 (26 Ağustos 1746).

⁹⁷ BOA, D.BŞM, 3719/114, 9 L 1159 (25 Ekim 1746).

⁹⁸ BOA, MAD, 4979, s.350, 10 M 1160 (22 Ocak 1747).

KAYNAKÇA

1-Başbakanlı Osmanlı Arşivi Kaynakları:

a-Defterler:

1-Bab-ı Defteri Muhallefat Defteri (D.BŞM.MHF.d):

12571

2.Bab-ı Defteri Şam Muhasebe Defteri (D.BŞM.SMH.d):

16694, 16696

3-Mühimme Defteri (MD)

152

4-Maliyeden Müdevver Defterler (MAD)

4979, 7832

5-Şam-ı Şerif Ahkam Defteri (A.DVNS.ŞM.d)

1

b-Belgeler:

1-Cevdet Maliye (C.ML):

9472, 10203, 18869, 21574, 21735, 28917, 29420,

2-A.E I.Mahmud:

6888, 14475, 18869, 19146

c. Dosya Tasnifi Belgeler

1-Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi (D.BŞM):

3704/68, 3705/59, 3706/50, 3706/70, 3706/71, 3706/72, 3706/73, 3706/74, 3706/76, 3706/84,
3706/86, 3707/83, 3708/36, 3709/17, 3709/18, 3713/106, 3713/112, 3713/123, 3714/9,
3714/108, 3717/3, 3717/94, 3719/105, 3719/114, 3720/19,

2-Tarihi Kaynaklar

Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi (Mür'îT-Tevârih), I, Haz. Münir Aktepe, İstanbul 1976.

De Hammer, *Histoire L'Empire Ottoman (1739-1757)*, XV, Paris 1839.

Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1669-1774)*, Çev. Nilüfer Epçeli, V, İstanbul 2011.

Muhammed Kürt Ali, *Hitatü'ş-Şam*, Dımaşk (Şam) 1925.

İzzi Efendi Süleyman Bin Halil, *İzzi Tarihi*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Tarih Bölümü nr.414.

3-Araştırma ve İnceleme Kaynakları

- ARIK, Fedâ Şamil, “Türkiye Selçuklu Devleti’nde Müsâdere”, *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi İstanbul (23-28 Eylül 1985)*, İstanbul 1985, 47-64.
- BARBİR, Karl K, *Ottoman in Rule in Damascus (1708-1758)*, New Jersey 1980.
- HARTMAN, R., “Şam”, *İA*, XI, Eskişehir 2001, s.306.
- CEZAR, Yavuz, “Bir Ayanın Muhallefatı-Havza ve Köprü Kazaları Âyanı Kör İsmail-Oğlu Hüseyin (Müsadere Olayı ve Terekenin İncelenmesi), *Belleten*, XLI/161, Ankara 1977, s.41-78.
- HINZ, Walter , “ İslam’da Ölçü Sistemleri”, Çev. Acar Sevim, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 1989/5, İstanbul 1990, s.1-82.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “ Some Remarks on the Province of Damascus and Its Budget for 1578-March 1579, under Governorship of Sokulluzade Hasa Pasha”, *Proceedings of the International Symposium (Damascus, 26-30 September 2005)*, İstanbul 2009, s.56-70.
- KARATAŞ, Mehmet, “18-19.Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nde Bazı Müsadere Uygulamaları”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 19, Ankara 2006, s.219-233.
- MASTERS, Bruce, “Ottoman Policies Toward Syria in the 17th and 18th Centuıres”, *The Syrian Land in The 18th and 19th Century (The Common and The specific in the Historical Experience, Ed. Thomas Philip, Stuttgart 1992, s.11-26.*
- MA’OZ, Moshe, “Changes in the Position and Role of the Syrian Ulama in the 18th and 19th Centuries”, *The Syrian Land in The 18th and 19th Century (The Common and The specific in the Historical Experience, Ed. Thomas Philip, Stuttgart 1992, s.109-122.*
- ÖRENÇ, Ali Fuat, “ XIX. Yüzyıl Başlarında Antakya’nın Sosyal ve Ekonomik Tarihine Dair Bir Kaynak: Civelek Hacı Ebubekir Ağa’nın Muhallefatı”, *Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Dergisi*, IV/1, Elazığ 2006, s.51-90.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Hacı Beşir Ağa”, *DİA*, V, İstanbul 1992, s.555.
- RAFEQ, Abdul-Karim, “The Province of Damascus in the Seventeenth Century: Provincial Challenge to Ottoman Authority”, *Tax Farm Register of Damascus Province in the Seventeenth Century (Archival an Historical Studies)*, Tokyo 2006, s.15-22.
- RAFEQ, Abdul-Karim, “Le mahmal en route pour La Mecque”, *Damas (Mırouir Brise D’un Orient Arabe)*, 65, Paris 1993, s.49-57.
- ŞEŞEN, Ramazan, *Salâhaddin Devrinde Eyyûbiler Devleti (569-589/1174-1193)*, İstanbul 1983, s.190-191.
- TELCİ, Cahit, “Osmanlı Devleti’nde 18.Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII/2, 2007, s.145-166.
- TOMOKİ, Okawara, “ The Importance of the Tax Farm Register fort he Study of Damascus City” *Tax Farm Register of Damascus Province in the Seventeenth Century (Archival an Historical Studies)*, Tokyo 2006, s.53-62.

ULUÇAY, Çağatay, *Harem*, II, Ankara 1992.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1988.

ÜNAL, Mehmet Ali, “Osmanlı İmparatorluğunda Müsaderesi”, *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar*, Isparta 1999, s.1-16.

YASUHİSA, Shimizu, “Description of the Tax Farm Register of Damascus Province”, *Tax Farm Register of Damascus Province in the Seventeenth Century (Archival and Historical Studies)*, Tokyo 2006, s.7-14.